

تنها بندر اقیانوسی ایران، چگونه می‌تواند از جایگاه درخشان خود بهره‌بردار؟

با این حال، در مورد چابهار به عنوان یکی از شهرهای بندری مهم ایران که از قضا نه تنها امکان مقایسه آن با بندری چون دویی وجود دارد، بلکه از هر نظر از آن نیز غنی‌تر است در این سال‌ها بحث‌های فراوانی صورت گرفته و کمتر کسی را می‌توان یافت که نداند به لحاظ جایگاه جغرافیایی، این بندر شاید موقعیتی بی‌مانند در کل پهنه آبی دریای عمان و خلیج فارس داشته باشد؛

اگرچه بهره‌بردن از چنین کیفیتی، عین نابودی آن است. روشن است که مناطقی با کیفیت استراتژیک بندر چابهار و سایر شهرهای ایران که ذیل مناطق آزاد تعریف می‌شوند از ابتدا نیز مطابق با تعریف و استاندارد جهانی مناطق آزاد مورد بهره‌برداری قرار نگرفتند و به جای آسان کردن امکان تولید و صادرات، این مناطق تبدیل به دروازه واردات کالاهای بی‌کیفیت خارجی (عمدتاً چینی) و فرار مالیاتی بسیاری از شرکت‌های داخلی شدند.

آسیب‌شناسی موقعیت مناطق آزاد، مقصود این نوشتار نیست و آنچه در اینجا مورد توجه است، اهمیتی است که مساله «آمایش سرزمین» می‌تواند بر کیفیت کارکردی مناطق آزاد بیفزاید چراکه مناطق آزاد را نمی‌توان فارغ از سیطره حاکمیتی یک کشور در نظر گرفت و این مناطق با وجود آزادی عمل در فعالیت‌های خود، همزمان از گزند یا منافع وضعیت کلی سرزمین و رویکردهای سیاسی-اقتصادی حاکمیت کشور اثرپذیری دارند. آمایش سرزمین، ارزیابی نظام‌مند عوامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... به منظور یافتن راهی برای تشویق و کمک به جامعه بهره‌برداران در انتخاب گزینه‌هایی مناسب برای افزایش و پایداری توان سرزمینی در جهت برآورد نیازهای جامعه است.

به بیانی دیگر، توزیع متوازن و هماهنگ جغرافیای تمامی فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی در پهنه سرزمین نسبت به قابلیت‌ها و منابع طبیعی و انسانی را آمایش سرزمین می‌گویند و پایدارترین آرایشی است که به سه مولفه مهم «جمعیت»، «سرمایه» و «منابع طبیعی و محیطی» یک منطقه یا سرزمین ختم می‌شود. بدون داشتن برنامه آمایش سرزمینی، رسیدن به اهداف مطلوب برای هیچ‌الگوی توسعه‌ای فراهم نخواهد شد و این مساله مخصوصاً برای منطقه آزاد چابهار که در آغاز راه توسعه قرار دارد و از موقعیت ممتازی نیز برخوردار است، بیش از هر چیز حائز اهمیت است.

از مجموع سه راه‌گذر (کریدور) حمل‌ونقل جهانی که برای ترازیت میان کشورها پیش‌بینی شده است، دو راه‌گذر از ایران می‌گذرد و چابهار جنوبی‌ترین نقطه راه‌گذر (کریدور) شرقی-غربی جهان است. در واقع، بندر چابهار، در محل تلاقی دو راه‌گذر ترانزیتی مهم جهان به نام‌های شمال-جنوب و شرق-غرب قرار گرفته که این امر از مهم‌ترین مزیت‌های محور شرق کشور است. از همین روی این بار فرصتی برای از دست رفتن وجود ندارد و یک الگوی توسعه مبتنی بر آمایش سرزمینی، قطعاً می‌تواند پتانسیل این بندر حساس را بالفعل کرده و الگویی مناسب برای مدل حکمرانی از سطح محلی تا ملی را فراهم کند.